

ikke nu lang Tid hengaa. Allerede den 15de September udstedte han sit „Manifest til de Norske at skille sig fra de Danske og forene sig med Sverige.“⁴⁾ Dette blev aldeles virkningsløst. I Norge kom der tilsyne en helt anden Stemning. Langt fra at ville lytte til Opfordringerne fra den svenske Rigsdrost, viste det norske Folk sig bestemt paa at ville gjøre Modstand til det Yderste. Det samlede sig til Kamp. En ægte national Følelse kom til Udbrud. Den udstrakte Haand blev stødt tilbage. Carl Gustaf havde selv forvoldt dette. Man vidste, hvad der var foregaaet i Trøndelagen.

Fremfor nogen anden var Jørgen Bjelke Sjælen i den Modstand, der nu blev reist. Det er ham, som gennem sine kloge og kraftige Dispositioner atter har samlet det lemlæstede Norge, idet han lagde Planen for det Felttog, hvorved Trøndelagen paa ny blev gjengiven til Norge. Ligesom Carl Gustaf — rigtignok forgjæves — søgte at sætte stor Kraft ind paa at redde Trondhjem, saaledes forstod Jørgen Bjelke, at det første Angreb maatte gjælde dette samme Punkt. Han var lige hurtig til at fatte sin Plan, som til at lade den udføre. Han var i den følgende Tid omtrent, hvad man nu vilde kalde Chef for Generalstaben, og han har som saadan truffet de Anordninger, der bragte den norske Hær Seiren i Hænde. Hans Kjendskab til Landet og til Folket, hans militære Indsigt og hans Evne til at vælge det rette Øieblik for en Afgjørelse maa her i lige Grad have medvirket til at bringe et heldigt Resultat. Hans Begavelse har været administrativ og strategisk. Med Idrætsmandens Vovehalsnatur har han forbundet en rigtig Følelse af, at denne maatte trænges tilbage, hvor det gjaldt de store Interesser for hans Konge, hans Fædreland og hans Landsmænd.

JØRGEN BJELKES FORBEREDELSE FOR KRIGEN.

I Danmark modtog Jørgen Bjelke (24de Mai eller 28de Juli) sin Udnævnelse til Generallieutenant over den norske Hær og blev dermed stillet umiddelbart under Kongen, uden nogen Melleminstans i Statholderen. Det var en stor Udmærkelse, der saaledes blev ham tildel.

⁴⁾ Grev Per Brahes Manifest er trykt i *Saga*, I, S. 121 fig.

Den 28de Juli havde han derefter sin Afskedsaudiens hos Kongen og Dronningen paa Kjøbenhavns Slot. „Han sagde“ — saa fortæller han i sin Selvbiografi — „at være *periculum in mora* og fik Forlov; saa kyste han begge Deres Majestæters Hænder og bad, at de ikke vilde bekymre dennem for Norges Riges Defension, mens for at faa Kjøbenhavn bragt i god Defension etc.“ Han paatog sig at redde Norge, og han holdt sit Løfte.

Den 30te Juli afseilede Jørgen Bjelke fra Øresund med et Orlogsskib og var allerede den anden August paa Akershus. Hans første Arbeide blev her at opmuntre den modløse Statholder, og derefter at foretage en Rundreise i Grænsedistrikterne, hvor han bl. a. besøgte sin gamle Fader, Kansler Jens Bjelke paa Sanne. Hos denne modtog han Budskabet om Krigens Udbrud.

Om Morgenen den 8de August var det i Kjøbenhavn blevet bekendt, at Carl Gustaf som Fiende var ankommen til Korsør. Allerede samme Dag afsendtes Bud til Norge, til Nils Trolle og Jørgen Bjelke, at Kongen havde besluttet at gjøre Modstand til det Yderste: „Ti haver I“ — hed det videre — „og Anordning at gjøre, at al Landfolket i Vort Rige strax bliver opmanet og samlet, til at holde god Vagt og Kundskab, og at al Ting ellers der i Riget holdes udi bedste Ordre, muligt er, om Fienden der Noget lader tentere.“

Fra Sanne ilede Jørgen Bjelke til Akershus, hvor han forefandt Statholderen aldeles raadløs. For ham selv var der ikke Tvivl om, hvorledes Sagerne skulde gribes an. Han udarbejdede paa Stedet „en skriftlig *Generaldisposition*, *offensive* nordenfjelds og *defensive* søndenfjelds,“ og dette blev nu som et ledende Slagord for alt, som videre skulde foretages. Efter denne Plan er den paafølgende Krig bleven ført.¹⁾ Ligeledes traf han nu Anstalter til at fange Lorentz Creutz, hvilket maa være skeet paa Elverums Præstegaard med Kaptein Jakob Michelets Kompagni.

Sammen med sin Fader og Statholderen har han i den nærmeste Tid efter Krigens Udbrud fungeret i en Slags Regjeringskommission, som har truffet allehaande Anordninger.²⁾ Forbindelsen med Kjøben-

¹⁾ Selvbiografien er her en Hovedkilde.

²⁾ Kundgjørelse fra Nils Trolle og Jørgen Bjelke i Rigsarchivet; flere Exem-

havn var afbrudt. Ingen Forholdsordrer kunde saa snart ventes derfra, og ved Kgl. Missiver af 1ste September til Nils Trolle og Jørgen Bjelke var der givet dem frie Hænder. Jørgen Bjelke satte megen Pris paa den uindskrænkede Fuldmagt, som han paa denne Maade havde modtaget. Han saa deri med Rette et Bevis paa Kongens Tillid, og senere hen, i tunge Dage, der ikke behagede ham, søgte han sin Trøst i Tanken paa den Magt, som da i et kritisk Øieblik tillidsfuldt var ham overdraget.

Det var ogsaa en ikke ringe Myndighed, som nu gennem Omplarer; Bilag ved de nordenfj. Commissariatsregnskaber 1658—1660 og ved Akershus Lensregnskaber, Pakke 163:

Eftersom man nødvendig er foraarsaget til fælles Fædrelands Beskjærmelse at afværge og gjøre de Svenske Modstand, om de noget Indfald her udi Landet agter at gjøre, som vel er at formode, efterdi de imod al Tro og Love, Brev og Segl uforskyldt haver paaført Hans Kongelige Majestæt og hans Landes Undersaatter Krig paa ny igjen til at fordærve og ødelægge Lande og Riger, som han paa adskillige Steder øver og begaar; til hvilken Modstand, som imod hannem agter at gjøres, ikke alene behøves Folk, mens endog Heste til Ryttere, Draguner og Artilleriet, saasom med Stykker og Ammunition tilfæls at føre; derfor paa høistbemeldte Hans Kongelige Majestæts Vegne anmode vi hans kjære Undersaatter, som bygge og bo her udi Norges Rige, særdeles dennem udi Bratsbergs Len, at de ville komme Hans Ko: Ma: og Riget foruden anden paabuden Skatter til Hjælp, at give af hver fuld Gaard En Rigsdaler, halve og øde Gaarde à l'advenant, til at indkjøbe dygtige Heste, som til Armeens Behov fornøden gjøres, paa det at man des før kan faa oprettet, hvis til Militien behøves, og Almuen derimod forskaanes for den store Besværing med deres Heste at fremføre frem og tilbage, saasom udi forleden Aar skede, og undertiden første og anden Gang efter lang Vei endda ikke blev annammet, hvilke forskrevne Penge til samme Hesters Indkjøb nu straks og ufeilbarligen inden Michaeli førstkommende til Lensherren der sammesteds eller hans Fuldmægtige skal erlægges og clareres uden Ophold, og eftersom denne Paalæg, saavel som og anden Paabud ikke kan tilstrække den Omkostning, som til Krigens Fornødenhed, særdeles med Krigsfolkets Underholdning, Lønning og Andet paagaar, derfor aarsages vi ligervis paa atter høistbemeldte Hans Kongl: Ma: Vegne at befale, alle Odelsmænd skulle udi dette, ligesom i næst forleden Aar, skatte den halve Indkomst af alle de Odelsgaarde og Jorder, de selv besidde, og bruge, foruden de andre, de kan have, som andre besidde og sædvanligen skatte af, ingen undtagende, hvilken Skat de med anden tilforne paabuden Odelskat til de bestemte Tider have at erlægge og clarere; formode, at Ingen, som sin naadigste Konge og Herre, samt deres Fæderneland jo vel mener, sig herimod fortækker, betænkende, at saadanne Udgifter, som i disse Tider nødvendigen paabjudes, til deres egen Beskjærmelse vorder anlagt; vi for vores Personer, naar herefter Gud os Fred og Rolighed vil forlene, til Forlindring i Steden, for hvis de nu saa godvilligen udgive, skal vide hos vores naadigste Konge og Herre Enhver igjen til det Bedste at betænke og befordre. Derefter Alle og enhver sig kan vide at rette.

Akershus den 25. Augusti 1658.

Niels Trolle.

Jørgen Bjelke.

stændighedernes Medfør var tilstaaet de tre Mænd, der i Øieblikket beklædte de høieste administrative, juridiske og militære Stillinger i Norge. De maatte endogsaa træffe Dispositioner over Kronens Gods og frembyde dette til Salg for at kunne skaffe de fornødne Penge.¹⁾

Om den gamle Jens Bjelke heder det i Fortalen til Anders Hanssøn Bernhofts i 1703 udgivne Bog om Vor Herres, Jesu Christi Pines og Døds Historie: „og især er det til hans Berømmelse at ihukomme, da den Del af vort Fæderneland var i den høie Fristelse, at det havde ingen Tilflugt til Landenes Fader, vor allernaadigste Konge, men var overladt i Fiendens Haand, at da denne salig Herre i Faders Sted med sine Breve fortrøstede og animerede Indbyggerne til at hjælpe til og rive sig løs, hvilket og vel lykkedes.“²⁾

Det kan være, at Kansleren har sendt private Skrivelser af dette Indhold til sine personlige Kjendinger. Maaske sigtes der dog ved disse Ytringer alene til de Opraab, der undertegnede af ham og de to andre nævnte Mænd. Udstedelsen af deslige Opraab blev nemlig hurtig sat i Gang, og det er allerede omtalt, at et saadant, endnu inden Udgangen af August Maaned, havde naaet helt frem til Romsdalen.

1) Mellem Niels Trolles Indlæg i den famøse Proces mod Jørgen Løvenklo (i det danske Rigsarchiv) findes i Afskrift følgende Kundgjørelse:

Efterdi der høiest Fornødenhed udkræver at have Penge og Proviant til Militiens Underholdning, uden hvilket umulig enten at bringe Folket op eller underholde det, og her nu vides ingen anden Raad til Saadant uden det Forslag, som en Del af Kjøbstædernes Øvrighed og Borgere haver gjort, nemlig at pantsætte af Kronens Gods til Løsen i Fremtiden, naar Gud vil give bedre Tider, hvorefter de erbyde sig til at skaffe Proviant, Penge, Sølv, Guld og hvad de mere kunde tilveiebringe, da have vi taget Saadant udi høieste Betænkende, efterdi vi ingen Bud kan faa til vores allernaadigste Herre og Konning at erfare underdanigst hans naadigste Villie derom, medens naar vi alting paa det Bedste overlægge og eftertænke, saa befinde vi dog ikke andet end, at det er bedre at sætte straks en Del ud til Pant af Kronens Gods end for Mangel af Penge og Proviant lade Militien undergaa og det ganske Rige derover komme udi Fiendernes Hænder, og det alt udi den Forhaabning, at den gode Gud som en Hævner over al Uret skal stande vores naadigste Herre og Konge bi udi sin retfærdige Sag imod sine Fiender, saa og hjælpe os, hans fattige, troe Tjenere efter sin guddommelige gode Villie, derved at *maintenere* det Beholdne af dette Rige.

Akershus d. 20 7br: Anno 1658.

Niels Trolle.

Jens Bjelke.

Jørgen Bjelke.

2) Mit Skrift om Jens Bjelke, S. 377. Hr. Hans Bernhoft var Sognepræst til Opdal og maa være død ved Aar 1689. Som Bilag ved Guldalens Fogedregnskab i Rigsarchivet findes en Klage fra hans Enke, dateret Opdals Prestegaard 17 Febr. 1690, over Boets daarlige Forfatning.

Et trykt Opraab, undertegnet af dem alle tre i Forening, blev særlig rettet til „Stænderne“ i de to afstaaede Len for at opfordre dem til at vende tilbage under det gamle Herredømme.¹⁾ Det paalagdes dem straks at sende sine Deputerede til Jørgen Bjelke, „som er ved den søndenfjeldske Armée“ og til Preben von Ahnen og Oberst Reinhold von Hoven „ved den nordenfjeldske Armée.“ Der gaves samtidig de mest lovende Forsikringer om Alt, hvad der videre skulde foregaa, idet man havde Vished om Understøttelse fra Keiseren, fra Brandenburg og fra Nederlandene.

Handling fulgte paa de seierssikre Ord. Jørgen Bjelke havde opstukket Linierne for, hvad der videre skulde ske: Offensiv Fremrykning nordenfjelds, med defensiv Holdning søndenfjelds. Saa stor en Styrke, som det vel var muligt, skulde kastes mod Trondhjem for at erobre Stad og Len tilbage. Ikke et Øieblik skulde her tabes, og overensstemmende med Planen lykkedes det Jørgen Bjelke at bringe en marschfærdig Hær paa Benene i en forbausende kort Tid.

Denne Gang agtede han ikke i egen Person at overtage Kommandoen over de Korpser, der skulde operere nordenfjelds. Han ansaa det sydlige Norge for mere truet og vilde selv føre Befalingen her. Men han drev rask og kraftig paa Udrustningen, og om end ikke personlig nærværende, maa han utvivlsomt have Adkomst til en stor Del af Æren for, hvad der senere blev udrettet nordenfjelds. Han lod samle en saa betydelig Styrke, at den var den svenske Garnison i Trondhjem aldeles overlegen, og gennem den Hurtighed, hvormed de norske Tropper vare paa Stedet, forhindredes ethvert Haab om Undsætning for denne.

Efter Jørgen Bjelkes Anordning opstilledes der to Afdelinger, som skulde angribe Trondhjem. Den ene samledes søndenfjelds under Kommando af Generalmajor Georg von Reichwein, en født Hesser, der stod i norsk Tjeneste. Den anden udrustedes af Ove Bjelke i Bergenhus Len og anførtes af Generalcommissarius Ludvig Rosenkrans til Hatteberg og Oberst Reinhold von Hoven.²⁾

¹⁾ Saga, I, S. 58—68.

²⁾ Om Ludvig Rosenkrans se B. E. Bendixens Afhandling i Skrifter, udgivne af Bergens historiske Forening, No. 3. I denne omtales dog ikke hans Deltagelse i det nordenfjeldske Felttog 1658.

Det søndenfjeldske Korps samledes ved Akershus og paa Oplandene og rykkede ad flere Veie frem mod Trøndelagen. Georg von Reichwein marscherede selv mod Røros, hvor Jørgen Bjelke i Forveien havde indledet „fortrolig Correspondens“ med „Doctor Ergens“, den bekjendte Jochum Irgens, der var Kobberværkets hovedsagelige Eier.¹⁾ Det var Tropper af denne Afdeling, der fangede Creutz. Reichwein besatte Røros og fortsatte derfra sin Fremrykning mod Trondhjem. En Del af hans Folk lagde Veien gennem Kvikne.

En anden Afdeling rykkede frem igjennem Gudbrandsdalen og medbragte Vaaben for de Bønder, som maatte ville slutte sig til Korpset. Ved Gjennemmarschen gennem denne Dal blev der ogsaa oprettet egne Dragonafdelinger, der synes at have været indordnede sammen med Infanteriets Kompagnier. Om Styrken og S sammensætningen af dette søndenfjeldske Korps kan der fra Regnskaberne meddeles følgende Oplysninger:

Georg von Reichweins eget Kompagni (Kapteinlieutenant Jørgen Günther) talte indtil 168 Mand. Videre nævnes følgende Kompagnier: Major Poul Michelets (Lieutenant Alexander de Witte) indtil 132 Mand, Major Henning Kochs (Lieutenant Povel Wertenberg) indtil 102 Mand, Kaptein Reichweins Kompagni, indtil 180 Mand, Kaptein Georg Kribells (Lieutenant Jens Sørenssøn Friis), indtil 117 Mand, Kaptein Johan Urnes (Lieutenant Tron Schjødt), indtil 128 Mand, Kaptein Jacob Michelets (Lieutenant Otto Bjelke). Derhos var der ved Major Michelets Kompagni 48 Dragoner med Lieutenant Johan Nilsson, og ved Major Kochs 107 Dragoner. Der nævnes ogsaa en Lieutenant Tore Nilsson Solberg med 37 Dragoner, ved hvilke der var ansat en *Courier*, Ole Lauritssøn Staalhandske. Dette skulde altsaa give en Styrke af omkring 1000 Mand Infanteri og Dragoner.

Hertil kom endnu den Styrke, som blev tilveiebragt gennem en Almuereisning i Østerdalen og Gudbrandsdalen.

Fogden i Solør og Østerdalen, Jens Jakobsøn Bang — senere Lagmand paa Oplandene, sluttede sig til Reichweins Tropper. Han omtales ved hans Korps som Kaptein og skal have bragt paa Benene

¹⁾ I andre Kilder omtales Irgens som svensksindet. Hjort og Krag, Efterretninger om Røraas Kobberværk og Præstegjæld, S. 52.

en Styrke af 300 Bønder, med hvilke han rykkede frem til Røros og først besatte dette Værk.¹⁾

Paa samme Maade stillede Fogden i Gudbrandsdalen, Jørgen Philipssøn, sig i Spidsen for Gudbrandsdølernes Reisning.²⁾ Han førte 516 Mand af Dalens Bønder til Trondhjem, hvilke tjente under sine egne „Bondekaptainer“, væbnede, som det heder i Tidens Sprog, med „Hellebarder og Bøndergevær.“ Med ham fulgte ogsaa Lieutenant Magnus og 23 hvervede Ryttere. Bondekaptainerne fik senere hen sine Belønninger. Hans Paulssøn paa Tolstad i Vaage, der tillige udmærkede sig som en dygtig Speider, fik efter sin Ansøgning den Kronens Gaard, paa hvilken han boede, fri for Skat og Landskyld, og var endnu 1687 „Bondekaptain over Almuen i Nordre Gudbrandsdalen.“ Christen Nilssøn paa Bø i Gausdal, som havde været Anfører for „nogle hundrede Mand af Almuen“, fik sin Gaard skattefri for sin egen og Hustrus Levetid. Fogden beholdt ogsaa senere Told- og Tiendefrihed for Jernværket paa Lesje, hvori han var Medeier med Jochum Irgens. Rimeligvis har man her at gjøre med et gammelt Lokalværn, hvis Kaptainer vare Medlemmer af Dalens mere anseede Ætter. De gamle Bygdefaner, som hænge i Lom og Vaage Kirker, kunne have tilhørt de af disse Bygder opstillede Afdelinger. Under Fremrykningen nordfor Dovrefjeld sluttede ogsaa Opdals Indbyggere i et Antal af flere hundrede sig til de fremrykkende norske Tropper. Bondereisningen danner en meget interessant Episode i disse Aars Historie.

Naar alle disse Afdelinger sammenlægges, skulde der i alt have staaet adskilligt over 2000 Mand under Georg von Reichweins Befaling, af regulære og irregulære Tropper. Ikke alle disse rykkede dog helt frem til Trondhjem. Kaptain Jakob Michelet laa saaledes fra 9de Oktober paa Vagt ved Røros og havde 33 Mand i Brækken.

Med de søndenfjeldske Tropper fulgte en Feltpræst, Hr. Mogens Hanssøn, en Feltskjær Johannes Rudolf Dorneck (Dornecher, Durnecher) og en Stykjunker eller „Stykhopmand“ Jens Pederssøn Krudtz, under hvem der nævnes en Arkelimester, otte Konstabler og seks Haandlangere. Disse skulde betjene Artilleriet.

¹⁾ Hjort og Krag, anf. St., S. 52.

²⁾ Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie, VI, S. 195—202.

Det bergenske Korps havde sin Hovedstyrke i det bergenshusiske Regiment, der var forstærket med de trønderske Soldater, som det tidligere havde lykkets at bringe til Bergen, og deres Officerer. Disse vare stukne ind i forskellige Kompagnier. Kaptain Johan Christenssøn havde saaledes under sig baade Bergenshusinger og en Del af de gamle trønderske Knegte om hvilke det heder, at de „fattes baade Klæder og Sko, saa at de ere ret barbenede, med Ønksomhed at se paa.“

Oberst Gersdorf var den egentlige Chef for Bergenshusiske Regiment, og han nævnes ogsaa som saadan. Foreløbig synes dog Reinhold von Hoven at have ført Kommandoen. Der nævnes følgende Kompagnier: 1. Reinhold von Hovens paa 204 Mand med Kaptainlieutenant Christian Christenssøn, Lieutenant Conrad Martin og Færrik Andreas von Hoven (Søndhordland), 2. Major Eilerik Jenssøn Visborgs (Nordhordland), 210 Mand; Lieutenanter Povel Wilhelm, *alias* Wildenhjelm og Willum Sadtz, 3. Kaptain Claus Balles (Hardanger) 157 Mand, Lieutenant Hans Caspar Filmann, 4. Kaptain Johan Christenssøns (Søndmøre) 270 Mand; Lieutenant Jørgen Knag til 1ste November og senere Henning Kyhn, 5. Kaptain Christian Nilssøn Holbergs (Søndfjord) 160 Mand, Lieutenanter Knut Pederssøn, der døde 18de Mai 1659, og Jens Erikssøn, Færrik Jakob Leimbach, 6. Kaptain Seier Christenssøns (Nordfjord) 203 Mand, Lieutenanter Laurits Pederssøn og David Hanssøn, 7. Kaptain Wessel Tüppings; Lieutenant Claus von Giffen, Korporal Mikkell Hanssøn Besche, død 13de Januar 1659, 8. Kaptain Povel Bjerks (Indre Sogn) 233 Mand; Lieutenanter Conrad von Amerongen og Jørgen Pederssøn. Ogsaa Oberstlieutenant Jakob Due gjorde Tjeneste, ligesaa, ialfald for en kortere Tid, Kaptain Hugo de Meier, som senere havde Nordfjordske Kompagni med Christopher Lauritssøn og Asmus Møller som Lieutenanter. Da Jakob Due døde, overtog 8. Kaptain Le Maire hans Kompagni, med Lieutenant Peter „Tuille.“ Dette Kompagni talte 200 Mand. Fremdeles forekommer 9 Major Iver Skjoldborg med et Kompagni paa 133 Mand. Jacob von Linden træffes nu som Oberstlieutenant.

Der nævnes videre Kaptainerne 10. Henrik Magnus med Lieutenant Christen Hanssøn Borch, 11. Jakob Bordevik, med den førnævnte Henning Kyhn, 12. Jørgen Knag med Jakob Leimbach som Lieutenant og den unge hedemarkske Adelsmand Jens Bjelke som Færrik, 13. Willem

en Styrke af 300 Bønder, med hvilke han rykkede frem til Røros og først besatte dette Værk.¹⁾

Paa samme Maade stillede Fogden i Gudbrandsdalen, Jørgen Philipssøn, sig i Spidsen for Gudbrandsdølernes Reisning.²⁾ Han førte 516 Mand af Dalens Bønder til Trondhjem, hvilke tjente under sine egne „Bondekaptainer“, væbnede, som det heder i Tidens Sprog, med „Hellebarder og Bøndergevær.“ Med ham fulgte ogsaa Lieutenant Magnus og 23 hvervede Ryttere. Bondekaptainerne fik senere hen sine Belønninger. Hans Paulssøn paa Tolstad i Vaage, der tillige udmærkede sig som en dygtig Speider, fik efter sin Ansøgning den Kronens Gaard, paa hvilken han boede, fri for Skat og Landskyld, og var endnu 1687 „Bondekaptain over Almuen i Nordre Gudbrandsdalen.“ Christen Nilssøn paa Bø i Gausdal, som havde været Anfører for „nogle hundrede Mand af Almuen“, fik sin Gaard skattefri for sin egen og Hustrus Levetid. Fogden erholdt ogsaa senere Told- og Tiendefrihed for Jernværket paa Lesje, hvori han var Medeier med Jochum Irgens. Rimeligvis har man her at gjøre med et gammelt Lokalværn, hvis Kaptainer vare Medlemmer af Dalens mere anseede Ætter. De gamle Bygdefaner, som hænge i Lom og Vaage Kirker, kunne have tilhørt de af disse Bygder opstillede Afdelinger. Under Fremrykningen nordfor Dovrefjeld sluttede ogsaa Opdals Indbyggere i et Antal af flere hundrede sig til de fremrykkende norske Tropper. Bondereisningen danner en meget interessant Episode i disse Aars Historie.

Naar alle disse Afdelinger sammenlægges, skulde der i alt have staaet adskilligt over 2000 Mand under Georg von Reichweins Befaling, af regulære og irregulære Tropper. Ikke alle disse rykkede dog helt frem til Trondhjem. Kaptain Jakob Michelet laa saaledes fra 9de Oktober paa Vagt ved Røros og havde 33 Mand i Brækken.

Med de søndenfjeldske Tropper fulgte en Feltpræst, Hr. Mogens Hanssøn, en Feltskjær Johannes Rudolf Dorneck (Dornecher, Durnecher) og en Stykjunker eller „Stykhopmand“ Jens Pederssøn Krudtz, under hvem der nævnes en Arkelimester, otte Konstabler og seks Haandlangere. Disse skulde betjene Artilleriet.

¹⁾ Hjort og Krag, anf. St., S. 52.

²⁾ Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie, VI, S. 195—202.

Det bergenske Korps havde sin Hovedstyrke i det bergenshusiske Regiment, der var forstærket med de trønderske Soldater, som det tidligere havde lykkets at bringe til Bergen, og deres Officerer. Disse vare stukne ind i forskellige Kompagnier. Kaptain Johan Christenssøn havde saaledes under sig baade Bergenshusinger og en Del af de gamle trønderske Knegte om hvilke det heder, at de „fattes baade Klæder og Sko, saa at de ere ret barbenede, med Ønksomhed at se paa.“

Oberst Gersdorf var den egentlige Chef for Bergenshusiske Regiment, og han nævnes ogsaa som saadan. Foreløbig synes dog Reinhold von Hoven at have ført Kommandoen. Der nævnes følgende Kompagnier: 1. Reinhold von Hovens paa 204 Mand med Kaptainlieutenant Christian Christenssøn, Lieutenant Conrad Martin og Færrik Andreas von Hoven (Søndhordland), 2. Major Eilerik Jenssøn Visborgs (Nordhordland), 210 Mand; Lieutenanter Povel Wilhelm, *alias* Wildenhjelm og Willum Sadtz, 3. Kaptain Claus Balles (Hardanger) 157 Mand, Lieutenant Hans Caspar Filmann, 4. Kaptain Johan Christenssøns (Søndmøre) 270 Mand; Lieutenant Jørgen Knag til 1ste November og senere Henning Kyhn, 5. Kaptain Christian Nilssøn Holbergs (Søndfjord) 160 Mand, Lieutenanter Knut Pederssøn, der døde 18de Mai 1659, og Jens Erikssøn, Færrik Jakob Leimbach, 6. Kaptain Seier Christenssøns (Nordfjord) 203 Mand, Lieutenanter Laurits Pederssøn og David Hanssøn, 7. Kaptain Wessel Tüppings; Lieutenant Claus von Giffen, Korporal Mikkell Hanssøn Besche, død 13de Januar 1659, 8. Kaptain Povel Bjerks (Indre Sogn) 233 Mand; Lieutenanter Conrad von Amerongen og Jørgen Pederssøn. Ogsaa Oberstlieutenant Jakob Due gjorde Tjeneste, ligesaa, ialfald for en kortere Tid, Kaptain Hugo de Meier, som senere havde Nordfjordske Kompagni med Christopher Lauritssøn og Asmus Møller som Lieutenanter. Da Jakob Due døde, overtog 8. Kaptain Le Maire hans Kompagni, med Lieutenant Peter „Tuille.“ Dette Kompagni talte 200 Mand. Fremdeles forekommer 9 Major Iver Skjoldborg med et Kompagni paa 133 Mand. Jacob von Linden træffes nu som Oberstlieutenant.

Der nævnes videre Kaptainerne 10. Henrik Magnus med Lieutenant Christen Hanssøn Borch, 11. Jakob Bordevik, med den førnævnte Henning Kyhn, 12. Jørgen Knag med Jakob Leimbach som Lieutenant og den unge hedemarkske Adelsmand Jens Bjelke som Færrik, 13. Willem

Morhet (med den førnævnte Povel Wildenhjelm) og 14. Peter Normann. I Kompagniernes Inddeling hersker der tilsyneladende nogen Urede, og der har heller ikke til noget enkelt Tidspunkt været saa mange som fjorten. Forklaringen er dog let at finde.

Regimentet maatte, da det i Begyndelsen var baade bergenusisk og trondhjemske, være dubleret. En Besvarelse til Antegnelserne ved Commissariats-Regnskabet giver da ogsaa en fuldt oplysende Redegjørelse for Fremgangsmaaden: „Efterat det Bergenusiske *Regimente* var kommen udi Trundhjems Len, blev oprettet igjen det gamle Trundhjemske *Regimente* og dertil adskillige *Officerer* antagen; siden, efter Trundhjems Bys Erobring ere begge *Regimenterne* skildt ad, og det Bergenusiske *Regimente* med nogle faa *Officerer* hjemforløvet; de fleste deraf ere bleven ved det Trundhjemske *Regimente*, eftersom de der den Tid bedst gjordes fornøden.“ Det siges om et Kompagni, at det først kom i Tjeneste 5te November og da talte 94 Mand; dette fik Jørgen Knag til Kaptein og maa have været et nyopsat Kompagni. Dertil kom 20de December „88 Mand af de Romsdals Knegte og 12 Mand af de Søndmørs, som var *commanderet* mod de svenske Tropper.“ I Februar 1659 fik Seier Christenssøn et nyt Kompagni af de trondhjemske Knegte paa 106 Mand.

Ved Afreisen var der opsat meget stærke Kompagnier, gennemsnitlig paa 200 Mand, — derpaa tyder ogsaa de to Lieutenanter ved flere af dem — og efterhaanden ere disse adskilte, indtil der foregik en endelig Deling af Regimentet i to. Med sin oprindelige Styrke har det antagelig mindst talt 1600 Mand, sandsynligvis nogle hundrede mere. Dertil kommer endnu de nye Soldater, som kunde erholdes i Trundhjems Len, og Styrken kan saaledes snart have overskredet 2000 Mand. Fra Bergenhus medfulgte ogsaa en liden Artilleriafdeling, med Styklieutenant Svend Svendssøn, en Arkelimester, otte Konstabler, tre Svende og seks Haandlangere, samt en Smed.

Videre nævnes Auditøren Peter Graumann, Feltpræsten Hr. Peter Brandal, Regimentsbarberen, Mester Henrik Eckhoff, der senere, fra 1ste Oktober 1659 afløstes af Christopher Wulff. Ligesaa var der en Barber, Mester Frants Lach, der blev Garnisonsbarber.

Opsætningen og Udrustningen af dette Korps var ikke let. Ved Afreisen var ingenlunde Alt i Orden, og meget maa være sendt bag-

efter. Bergens Skrædderlaug leverede Klæder, som paa denne Maade førtes til Trondhjem. Ved en Leilighed tales der om, at der kom 1821 Par Benklæder fra Bergenhus.

Tropperne Transport foregik tilsøs. Skjærbaadene (deraf to fra Søndmør) kom nu atter til Anvendelse; af dem benyttedes følgende: „Oksen“, „Søormen“, „Blaabukken“ (fra Søndmør), „Løven“, „Bjørnen“, „Hjorten“, „Renen“ og „Graabukken“. Videre blev der for 400 Rdl. indkjøbt en Galliot, hvortil endnu kom en Del mindre Skuder og Jægter, deraf 6 fra Søndmør, 13 fra Nærø, 2 fra Bergen, af hvilke den ene blev beslaglagt ved Vallerhaug, samt en Del store søndmørske Ro-baade. Dertil kom Ludvig Rosenkrans's Baad og flere Proviantjægter. De svenske Beretninger tale om 30—40 saadanne. Som Inspektør for Skjærbaadene nævnes Jakob Vallentin.

Endvidere blev der i Bergen fragtet to armerede Skibe til at konvoyere Expeditionen. Det ene var „Samson“, en bergensk Spaniefarer, i hvilken Herman Gaarmann var første Reder, og som førtes af Kaptein Hans Krøger, det andet „Adam og Eva“, ført af Kaptein Frants Cornelissen, var fra Seeland. Hvert af Skibene havde sine Lieutenanter, og paa „Adam og Eva“ var der en Barber, Frants Rauch. Paa dette Skib var der 29 „Baadsmænd“, paa „Samson“ 44. For „Adam og Eva“ betaltes en maanedlig Leie af 1400 hollandske Gylden og for „Samson“ 1300 Rdr., hvorhos der var fastsat en særskilt Godtgjørelse for Kost og Ammunition.

Ludvig Rosenkrans og Ove Bjelke havde med megen Iver ledet denne store Udrustning. Jørgen Bjelke havde ifølge sin Indberetning af 2den Mai 1667 skrevet til sin Broder paa Bergenhus „om, hvordan han skulde samle de nordlandske *Officerer* og de andre med Soldaterne i Bergenhus Len til de Svenske i Trondhjems Len og By at *attaqvere* derfra tilvands og *persvadere* Borgerskabet og Contoriske at bevise deres Troskab og Skyldighed til deres egen Interesse og Bedste med *Defensions* Skibe at udrede og skaffe Klæder og Proviant.“ Dette var nu skeet med den ønskeligste Præcision og i størst mulige Udstrækning, hvilket alene kan forklares derigjennem, at man i Forveien har været forberedt. Der hengik nu kun fem Uger, efter Krigsbudskabets Ankomst til Bergen, til Expeditionen ankrede op udenfor Trondhjem.

Under alle Omstændigheder har dette været meget godt gjort.

Desværre er det kun i enkelte Tilfælde muligt at følge Opsætningsarbejdet mere i Detaillerne. Under 1ste September findes saaledes en Regnskabspost: „Betalt 5 Personer, som udi en Hast skulde føre *Capitain* Christian Nilssøn til Sundfjord.“ Kaptein Chr. Holberg har altsaa da været i Bergen og først saa sent kunnet afreise til sit Kompagnidistrikt. Det maatte da gaa i en Hast, og den 10de September var Kompagniet opsat paa Søndfjords Fogedgaard. Om dets Reise haves i Commissariats-Regnskabet følgende Oplysning: „Betalt, som Kaptein Christian Nilssøn havde udlagt til Øl for sine Soldater mellem Bergen og Trondhjem — — 40 Rdr.“

Transporten maa have frembudt endnu større Vanskeligheder end Opsætningen. Af enkelte Regnskabsbilag kan der faaes et lidet Indblik i de Forhold, hvorunder Tropperne førtes nordover. Det var stormfulde Dage paa Havet. I nogle Tilfælde lagde man i Land for Stad og transporterede Ammunitionen over Mandseidet. Der findes en enkelt malende Skildring af de Vanskeligheder, der mødte en enkelt større Baad. Der synes at have været Storm den meste Tid af Seilasen, og det en Storm af Nord, og det bliver da ikke vanskeligt at forstaa, hvordan det var at slaa sig frem nordover med Vinden ret i Stevnen. Expeditionen kom ud lige i Jævn døgnstormene, og den havde i disse at gennemgaa en skarp Prøve. Men saa meget bedre er det hele Tog ledet. Beundringen maa derved endmere øges for de omsorgsfulde Førere, der saaledes kunde bringe sine lidet øvede Skarer frem til det fjerne Maal, der var dem foreskrevet. Der har været Energi i de Mænd, som kunde udføre disse Bedrifter.

I Spidsen for Tropperne var Eilerik Visborg med Nordhordlændingerne. Det ser ud, som om dette Kompagni, som det nærmeste ved Bergen, først var færdigt. Underveis havde dets kjække Fører sat sig i Forbindelse med de sønden fjeldske Tropper. Den 16de September sendte han fra Søndmør en Mand over Fjeldene til Jørgen Philipssøn med Gudbrandsdølerne, som da var paa Dovre, og den 19de lod han fra Fosen (Christiansund) en anden Mand gaa over til Opdal for der at træffe de akershusiske Tropper. Eilerik Visborg havde bl. a. den Opgave at forhindre de svenske Embedsmænd fra at udføre den paa-tænkte Plan med at afvæbne Almuen i Romsdalen og Nordmør. Han havde sine „Kundskabsmænd“ eller Speidere foran sig for at faa Rede

paa de Steder, hvor Almuen var samlet. Den 16de September kom han fra Vallerhaug overraskende med to Kompagnier til Vestnes, hvor Romsdølerne havde givet Møde, og han sendte straks en anden Speider til Fosen, hvor Fienden havde samlet Almuen for at foretage Afvæbningen, „hvilket jeg og anden Dagen forhindret,“ som Eilerik Visborg selv oplyser. Paa dette Sted tog han ogsaa et engelsk Skib, som Svenskerne vilde have og agtede at bringe til Trondhjem. Han var altid paafærde, og derhos meget omhyggelig for at tilveiebringe de mest paalidelige Efterretninger om Fiendens Stilling. Overhovedet var der i dette, saavel som i det foregaaende nordenfjeldske Felttog lagt stor Vægt paa et organiseret Spionvæsen. Der var Plan i Forberedelserne.

Til bestemt Tid mødtes da ogsaa de bergensiske Tropper udenfor Trondhjem med det sønden fjeldske Korps. De vare da yderligere forstærkede med en Afdeling af 299 nordlandske Soldater, der førtes af Preben von Ahnen. Denne var 23de September kommen til Reinhold von Hoven i Fosen (vistnok Stor Fosen), og var 9de og 26de Oktober paa Tyholt i Strinden.

Den 26de September havde Claes Stiernsköld, som i det Længste havde stillet sig tvivlende overfor Tanken paa en Expedition fra det Hold, faaet Vished for, at de bergenske Skibe var under Opseiling, og at de havde taget to engelske Skibe, som han selv havde gjort Regning paa at kunne benytte i sin Konges Tjeneste. To Dage senere, den 28de September, saa han Orlogsskibene komme ind og lægge sig ved Munkholmen, medens Tropperne dels landsteg ved Lade, dels tog Veien ind til Værdalen. Søndenfra havde han allerede i flere Dage havt Underretning om, at en Styrke paa 1500 Mand var under Fremrykning. Den ene Hjöbspost indløb efter den anden. Oberstlieutenant Morat, der med det svenske Rytteri var sendt sydover, kunde ikke holde sig mod Overmagten og trak sig under enkelte Skjærmysler nordover. Bønderne reiste sig, fremfor alt Befolkningen i Opdal og Rennebu. Tilsidst maatte Morat trække sig ind i Trondhjem, og den første Oktober leirede en Del af Reichweins Tropper sig paa Stenbergene udenfor Trondhjem.¹⁾

¹⁾ Handlingar rörande Skandinaviens historia, XXVIII, S. 135—139; XXX, S. 260—262.

Jørgen Bjelkes offensive Plan var foreløbig bleven udført paa den heldigste Maade. Beregningen havde slaaet til paa en Prik, og han kunde siden med Stolthed pege paa, hvad dermed var udrettet. Antagelig havde Carl Gustaf hurtig forstaaet, hvilken Fare denne Plan indesluttede for ham, især om den blev udført hurtig.

Navnlig viser det sig, at Reichweins Marsch mod Trondhjem satte Uro i ham. Paa forskellige Maader søgte han at faa ham til at gaa tilbage og selv at sende Forstærkninger til Stiernsköld. Den 13de Oktober paalagde Kongen Grev Per Brahe at gjøre, hvad han formaaede, for at tvinge de akershusiske Tropper til at vende tilbage, og den samme Dag skrev han til Grev Johan Oxenstierna, at omtrent 1500 Mand var i Anmarsch mod Trondhjem; derfor skulde denne nu uopholdelig rykke til Undsætning mod Trondhjem med sine Knegte af Helsingland, Ångermanland og Vesterbotten og Uplands Regiment, hvis dette Korps ikke allerede var i Trondhjem, og med det i Jämteland gjenliggende ene Kompagni af Uplands Regiment tilhest.

Efterat Kongen havde modtaget Stiernskölds Skrivelse om, at den norske Styrke med 40 Jagter og 3 Orlogsskibe var ankommen to Mile fra Trondhjem, sendte han 20de Oktober en ny og indtrængende Skrivelse til Johan Oxenstierna om at skynde paa Undsætningen. Samme Dag og følgende Dage udgik der flere Breve i samme Øiemed. Det var, som om Kongen i sin Ængstelse for Trondhjem ikke kunde drive nok paa. Den 27de Oktober udgik der en Skrivelse til Præsident Erik Fleming, at han maatte overtale Dalkarlene til at rykke mod Trondhjem med Oberst Henrik Fleming som Anfører. Uroen viser sig ogsaa i de hinanden krydsende Ordre. Samtidig hed det i andre Breve, at Bergregimentets Chef, Oberst Liborius, skulde anføre Dalalmuens Opbud. Men ingen af disse Foranstaltninger lykkedes. Det var for sent at redde den svenske Besætning i Trondhjem, navnlig efterat den Expedition, som var afsendt til dens Undsætning, havde maattet vende tilbage. Ogsaa i denne Henseende slog de trufne Dispositioner til; ogsaa her fulgtes de forud opgjorte Beregninger af det sædvanlige Held.

Det viste sig dog hurtig, hvor vigtigt det var, at man her havde ilet. Endnu kun et Par Dage, og den svenske Garnison i Trondhjem havde faaet den længselsfuldt ventede Undsætning. At denne ikke naaede sin Bestemmelse, skyldes Eilerik Visborgs resolute Mod og

hurtige Handlekraft. Endnu i det sidste Øieblik, som de norske Skibe var under Opseiling, lykkedes det Ingeniøren Clarman og en svensk Artillerikaptein Daniel Larsson med syv Konstabler at slippe ind i Trondhjem, kommende fra Sverige. Men de vare ogsaa de sidste, for hvem dette lykkedes.

EILERIK VISBORGS SEIER I VÆRDALLEN.

En Del af de bergenshusiske Tropper havde sat Kursen ind over Fjorden mod Stjørdalen og Værdalen, og Jens Bang havde samtidig foretaget en Diversion langs Grænsen for at vaage over denne og sikre Landet mod et muligt Indfald fra Sverige i Ryggen paa den norske Hær. Det maatte med Grund kunne antages, at der var et Undsætningskorps under Fremrykning til at forstærke og hjælpe den svenske Garnison i Trondhjem. At slaa denne Expedition tilbage blev derfor af Vigtighed, og hvis dette lykkedes, vilde Trondhjems Overgivelse blot være et Tidsspørgsmaal. Saafremt Undsætningen derimod naaede frem, blev Udsigten for en Gjenerobring væsentlig mindre. Med 11—1200 Mand, hovedsagelig friske Tropper, vilde Stiernsköld kunne byde en Modstand, som det ikke var let at knække, især naar der toges Hensyn til, at han vilde raade over Tropper, der vare langt mere krigsvante end de norske.

Eilerik Jenssøn Visborg var Chef for den Afdeling, der blev sendt til Værdalen. Det var da ogsaa ham, som afgjorde Kampen. Undsætningskorpset ventedes over Værdalen i Henhold til Meddelelser, som det havde lykkets Laurits Pederssøn Brix at faa afsendt fra Frøsø Skanse, hvor han holdtes tilbage,¹⁾ og det tog ogsaa denne Vei. Det

¹⁾ I Norske Indlæg for 1697 i Rigsarchivet findes i Afskrift følgende Attest, paa hvilken Hr. O. A. Øverland har henledet min Opmærksomhed:

Laurits Pederssøns Arrest og Fængsel først udi Jämtland og siden udi Finland forleden Feide er ikke alleneste mig, mens mange andre vel bevidst, og idet han ideligen og snart hver otte Dage paa tre Fjerdingaars Tid, da han sad hos de Svenske udi Frøsø Skans udi Jämtland fangen, skrev os til (og især at han forkundskabede os 8te Dager forud om den svenske Succurs af 500 Ryttere, som Oberste Drachenberg førde, og hans Fortrop alle blev slagen, hvorover [han] gik tilbage, beviste han dermed Hs. Kongl. Majestæt og Fædrelandet en meget stor

førtes af Oberstlieutenant Drakenberg og Major Claes Svensson, og ifølge Oplysninger i den svenske Rigsregistratur stod man den 13de Oktober i Stockholm i den Tro, at disse da havde naaet frem til Trondhjem.

Efter en svensk Beretning var Drakenberg uden Modstand kommen ind i Norge, hvor han naaede frem til Sul. Hans Styrke opgives til 500 Mand af Uplands Kavaleri. Ved Ankomsten til Sul skal han have fundet, at Fienderne i saa stor Styrke havde besat Passerne og bemægtiget sig Fjeldveiene, at videre Fremtrængen var umulig. Han gjorde dog et Forsøg paa at gjennembryde disse Hindringer. Men da hele hans Fortrop blev opreven og tilintetgjort i et af de vanskeligste Passer, skal han have opgivet alt Haab om at kunne trænge videre frem og derfor være vendt tilbage til Jämteland.¹⁾

Nogen samtidig Beretning fra Eilerik Visborgs Haand om Kampen haves ikke. Derimod foreligger der et andet Aktstykke, som indeholder en Del Oplysninger om, hvad der er foregaaet. Det er en Beregning over de Udgifter, som Eilerik Visborg havde til sine „Kundskabsmænd“. I denne forekommer Følgende, som har Hentydning til Kampen:²⁾

og tro Tjeneste, efterdi deraf al Fiendens Forhold og Anslag vidstes, og af saadanne Breve havde de bedste og sikkerste Kundskaber, saa Hr. Statholder, Velbaarne Hr. *Niels Trolle*, samt Hr. General, Velbaarne *Jørgen Bielche*, som sligt med mig var bevidst, ofte forundrede sig over hans store Dristighed med saadanne Breve at skrive og fremsende baade til dem og mig, hvilket vel længe havde gellinget, dersom det ikke af en Hs. Kongl. Majts egen utroe Undersaat havde bleven aabenbaret, som, med bemeldte Laurits Pederssens beseigled Brev til mig hidoverskikket, rømte lige straks til Sverige og den svenske *Gouverneur* Stiernskiöld i Hænde gav, hvorover han fængsligen udi Øster Finland paa Ullebørrig blev bortført og der udstanden store *Travaillies*, som velbemeldte Deres *Excellencer* Hr. Statholder samt Hr. *General* saavel som mig noksom er bevidst. Hvilken sandfærdig *Attestation* jeg hannem efter Ansøgning ei haver villet benegte.

Actum Trundhjem d. 24de Mai A^o 1660.

Reinhold von Hoven
ma. ppria.

¹⁾ Saa angives af M. O. A. Wester, anf. St., S. 9. Hvorvidt alle de Ryttere, der stod under Drakenberg, virkelig tilhørte Uplands Ryttere, kan dog være usikkert. I det Foregaaende, S. 122, er der kun Tale om at sende 150 Mand af dette berømte Korps til Undsætning for Stiernskiöld. En større Del af Uplands Rytteri kjæmpede paa denne Tid i Danmark. J. Mankell, Svenska regimentenas historia (2 uppl.), S. 81. Drakenbergs Styrke angives af Wester paa nævnte Sted til 500, og i Reinhold von Hovens i foregaaende Note gjengivne Attest nævnes ogsaa dette Tal.

²⁾ Bilag ved Ludv. Rosenkrans's Commissariats-Regnskab, 1658—1661, i Rigsarchivet.

„Den 30te *September* givet 2 Mænd, som gik fra Værdalsøren op i den svenske *Quarteer* og mig bragte Kundskab om Natten — — 4 Rigsdaler.

Dito: nok givet 2de Kundskabsmænd, som gik atter op til Stenen ved Midnatstid, i den svenske Rytters Vagt, som mig bragte Kundskab, imidlertid jeg lod Folket sætte over Elven — — 4 Rdr.

Samme Nat gav 2de Bønder — — 2 Rdr., som ledsaget en Lieutenant, med 50 Snaphaner, som skar Fiendens Troppe Rytter Passen (sic), hvilke Tropper var af Oberste Drakenbergs *Secours*.

Dito: der bemeldte Vagt og Trop var slagen, givet tvende Bønder, som gik op den Vei over Volen ad *Sul* — — 2½ Rigsdaler.

Dito: givet tvende andre, som [gik] den alfar Vei over Elven ad *Sul*, at fornemme om Drakenbergs Ankomst — — 4 Rigsdaler.

Den 1. *Octobr.*: givet en Postdreng paa *Sul* for Kundskab — — 2 Rigsdaler.

Dito: givet 3 Bønder, som bragte mig den svenske Post, hvilken til Hovedquarteret forsendt blev — — 2 Rigsdaler.

Den 2. *Octobr.*: givet en Bonde — — 2 Rdr., som bragte mig Kundskab, at en anden Troppe af Fienden ankommen var ½ Mil fra *Quarteret* paa Stene, hvilken og blev gjort *caput*.

Nok givet tvende Bønder, som udi Moradsen paa Sulefjeld skulde opsøge en Fyrmøsser, de Svenske havde nedgraven, som blev funden og siden brugt udi Trundhjems Beleiring — — 6 Rdr.“

Drakenberg har efter dette, om Aftenen den 30te September havt sine forreste Ryttere helt fremskudte til Stene i Værdalen. De ere komne over Inna og have sat sig fast der. Eilerik Visborg har faaet Underretning herom og straks handlet. Efter at have havt sine Speidere ude og faaet Besked om Fienden, har han angrebet dem ved Midnat eller ud paa Morgenen og dræbt eller fanget den hele Afdeling. Hvad der forsøgte at redde sig ved Flugten opover Innas Dalføre, blev tilbagevist af den Lieutenant, som med 50 Mand havde besat et ovenfor liggende Pas. Derefter lod Eilerik Visborg sine Speidere ad to Veie indhente Oplysninger om Drakenbergs øvrige Ryttere. Denne har endnu Intet anet om, hvad der foregik længere nede, og han har ladet den svenske Post gaa videre. Eilerik Visborg fik saaledes denne helt i sine Hæuder, deriblandt ikke mindre end 16 Breve fra Carl Gustaf,

af hvilke man i det norske Hovedkvarter for Trondhjem fik Rede paa alle hans Planer. Derpaa rykkede Drakenberg selv frem den 2den Oktober. Han fulgte fra Sul Innas Dalføre nedover, indtil den første Afdeling af hans Ryttere blev angreben en halv Mil ovenfor Stene og der gjort *caput* for at bruge Eilerik Visborgs Udtryk. Saaledes afvist, vovede Drakenberg intet nyt Forsøg paa at trænge frem langs Inna. Hans Tilbagetog maa have været meget hurtigt, mere ligt en Flugt, idet han kastede sin medbragte Kanon i en Myr paa Sulefjeldet. Denne blev senere optagen af de Norske. Ogsaa en Del Ammunition skal være erobret.

Eilerik Visborg havde udført sit Hverv paa en smuk Maade. Den fiendtlige Styrke var sprængt, og det gjaldt nu kun om at afværge nye Forsøg, som maatte være at vente. Trondhjem havde ikke faaet Undsætning, og der var al Grund til at haabe det Bedste af den begyndte Beleiring. Efter Kampen blev der fremdeles holdt Vagt ved Stene, som nu var en meget vigtig Position. Den var udover Høsten besat af Eilerik Visborgs Kompagni paa 210 Mand og af Kaptein Povel Bjerks paa 229. Det første var Nordhordlands, det andet Indre Sogns Kompagni.¹⁾ Under Forudsætning af, at det var de samme Tropper, der havde kjæmpet mod Drakenberg, bliver altsaa den samlede norske Styrke 439 Mand. Fra 29de November, altsaa næsten to Maaneder efter Kampen synes ogsaa Kaptein Johan Christensson at have ligget paa samme Post med vel 100 Mand. Men disse vare ikke tilstede, da Drakenberg blev slagen. De anførte Tal stemme med, hvad Nils Trolle har opgivet i 1660, at Eilerik Visborg med 400 nyudskrevne bergenske Bondeknegte slog en svensk Rytterafdeling.²⁾

1) Bilag ved Commissariats-Regnskabet. I en Erklæring af 30te Decbr. 1658 siger Povel Bjerck udtrykkelig, at „ædle og mandhafte Major Eilerik Visborg og jeg med begge vores *Compagnier* var *commanderet* at gaa i Værdal, den svenske *Secours* at imodstaa.“

2) Historisk Tidsskrift, IV, S. 286—288, hvor jeg har meddelt, hvad der om Kampen indeholdes i Nils Trolles Skrivelse til Erik Krag af 4de Marts 1660 og Eilerik Visborgs Ansøgning til Kongen af 25de Juli 1687, der ved Siden af de i Texten anførte Opgaver fra Eilerik Visborgs Haand om hans Udlæg til Speidere, maa blive de væsentligste Kilder for vor Kundskab om denne Træfning. Der er mellem de norske og de svenske Opgaver ingen væsentlig Uoverensstemmelse; i Grunden er der ingen nævneværdig Afvigelse, uden at Nils Trolle angiver Tallet af Drakenbergs Folk til 600, medens dette ellers siges at have været 500.

Stedet, hvor den sidste, afgjørende Kamp forefaldt, maa antagelig have været ved Bergstuen oppe i Innas Dalføre. Eilerik Visborgs smukke Vaabendaad bliver endnu kjækkere, naar Hensyn tages til hans underlegne Troppetal. Hvor mange af hans Folk der kom i Ilden, kan ikke opgives. Æren for Seiren maa derfor være fælles for alle Officerer og Soldater i de to Kompagnier. Kampen ved og ovenfor Stene bliver at indregistrere i det bergenusiske Regiments Historie, for de nævnte Kompagnier.

Det var ogsaa dette Regiment, som i Høstens Løb besørgede Grænsevagten paa Merakerfjældet. Her laa Lieutenant Knud Pedersson med en Del Soldater af Christian Holbergs Kompagni, altsaa Søndfjordinger.

Efterretningen om Drakenbergs Nederlag var Carl Gustaf bekjendt den 27de Oktober. I et Brev til Grev Per Brahe af denne Dag fortæller han, at Drakenberg og hans Ryttere havde maattet trække sig tilbage over Fjeldene *af orsak att heele Allmogen i Trundhems län är giordh rebellisch och bekommit till sigh af Fiendens Rytterij och footfolck.*

Rigsraadet skrev samme Dag fra Stockholm til Kongen, at de kort i Forveien af Grev Johan Oxenstierna havde med en Express erholdt Meddelelse, *dhet dhe Norske då hade occuperat alle Pass och ad-veneur (sic) emellan Trundhem och Jemptlandh, så att succursen under Öfwerste Lieut. Drakenbergh intet kunde fortkomma, utan nödgades sigh retirera.* Med Hensyn til Muligheden af at lykkes med et nyt Undsætningsforsøg stillede Rigsraadet sig tvivlsomt, navnlig paa Grund af Vanskeligheden ved at proviantere i et Land, der før var medtaget af Krigen, og som derpaa gennem Sne og Kulde havde lidt Misvækst om Høsten 1658.

Af størst Interesse er imidlertid det Brev, som Carl Gustaf den 27de tilstillede Drakenberg selv, og hvori han sagde sig at være *illa till fridz* med hans langsomme Fremrykning med Rytteriet, hvilket han maatte være betænkt paa at forsvare: *när I komma öfwer fiellen, så retirera I Eder tillbaka igen medh secursen för än I see någon fiende, som icke är en synnerligh action, utan I borde först hafwa tenterat något och tillsedt att få en och annan fången, som hade kunnat gifwa Eder kundskap och icke låtit skemma eder strax af dhet att några fåå uth-*

skickade Ryttare blefne slagne, hvar medh I hafwe bewist Oss en slett och ringa tjenst.“

Men dette var ikke nok for Kongens Vrede. Han maatte endnu have mere Udløb for sine harmfulde Følelser over den uheldige Udgang paa Undsætningsforsøget, og han tilføiede derfor en Efterskrift, der lyder saaledes:

P. S. S. R. M.tis

Eder ordre hafver warit att gåå till Trundheimb och icke tillbaka för än som I hade wist haft fångar och kundskap, att omöyeligit wore att igenomkomma, ty att respectera bönder är ett enfalldigt stycke; them hade I så weel till footh som till häst medh edere Ryttare skolat attaquerat och yppat (o: öpnat?) eder wägen, och är icke nytt, att Ryttare uti sådana fall wehl stijga till footh, helst hade thet tå icke kunnat gått an, wore tå tijdh nogh att retirera eder, ty eder hade först bordt att sökia att effectuera eder ordre, och måste I weeta att thet folcketz conservation som uti Trondheimb är, är mig så högt angelägen, och mera att considerera att försvara them än som Wij hade lidit någon breck uppå edre underhafwande Ryttare; ty tillstår eder icke att explicera och föllia order effter edert gode tycke.“

Med den lynende Harmen, der lyser gjennem disse Linier, har Carl Gustaf deri i Grunden tegnet sig selv. Han var den raa, kraftfulde Despot, med den store Feltherres Begavelse, for hvem enhver Modgang af denne Art kom uventet og derfor vakte hans personlige Vredesudbrud. Det var nu Drakenberg, der skulde føle denne Harmen. Kongen forstod, at Trondhjem var ham fravristet, og dette blev ogsaa forstaaet i Norge. Statholderen skrev senere om den svenske Afdelings Nederlag: „Var den kommen til Trondhjem, vilde ilde afløbet.“ Eilerik Visborg blev nogen Tid efter, til Belønning for sit tapre Forhold, udnævnt til Oberstlieutenant, og i 1687 blev der tilstaaet ham Fritagelse for en Krigsstyr. Som saa mange andre er han bleven glemmt i Historien. Men det er en Pligt at opfriske hans Navn og ved hans Side at nævne Sogningernes Fører, Kaptein Povel Bjerck.

Mindre glimrende, men derfor ikke mindre besværlig var deres senere Tjeneste paa Grænsevagten. Vinteren blev haard det Aar, og der var mange Syge. Til dem og Vagterne maatte der anskaffes fransk Brændevin. Men Sogningerne likte ikke dette Liv, og naar vi senere

se dem stærkt repræsenterede mellem Rømlingerne, da var det ikke at forundres over. Et var Kamplivet med dets Spænding, — noget andet den langsomme, besværlige og trættende Vagttjeneste.¹⁾

TRONDHJEMS BELEIRING.

Claes Stiernskölds Stilling i det omsluttede Trondhjem skulde ikke frembyde mange Lyspunkter.²⁾ Alligevel var han ikke den Mand, der hengav sig til Fortvivlelse. Han var en ægte Kriger, en Helte-natur, som ikke vilde svigte. Langt fra at fortvivle, blev han paa den Post, hvor han var stillet, bestemt paa at byde Angriberne

¹⁾ Værdalens Bønder fik 1659 Afkortning af 91 Rdr. for Indkvartering af 61 Soldater, Bønderne i Frostø af 390 Rdr. For 598 Voger Hø til Dragonerne ved Stene Pas afkortedes der 21 Rdr. Bønderne i Stjørdalen leverede om Høsten 1658 Brød (93 Voger) og Sul (43 Voger.) Oplysninger herom i Rigsarchivets historisk-chronologiske Samling.

²⁾ Det sidste Brev fra Stiernsköld, som kom frem til Carl Gustaf, var det, som blev afsendt fra Trondhjem den 26 September, og som er trykt i Handlingar rör. Skand. historia, XXX, S. 260 flg. Hans følgende Brev, dat. 30 Septbr., blev opsnappet (Smilgn. nævnte Værk, XXVIII, S. 139). Dette Brev lyder saaledes, efter en Afskrift i det store Kgl. Bibliothek i Kjøbenhavn (Ny Kgl. Samling, 639, fol.):

Stormæktigste konung, allernådigste herre!

Eders Kongl. Maj:tt berättade jag underdånigst af 26. hujus om fiendens örlogsskepp och jagter, som där var här i nejden; samme jagter, ungefär 30 till talet, besatte med soldater, gingo här i förgår mot aftonen ute på fjorden förbi staden, och som berättas, en del mot Stördalen, som löper åt Merakerfjället, och en del åt Værdalen uppå åt Sulefjeldet, med hvilke ett dansk örlogsskepp följde. De andre tvenne fiendens örlogsskepp, af hvilke det störste förer 36 stycken, kryssade här igår hela dagen ute på fjorden, låssandes åtskilliga gånger deras stycken på Eders Kgl. Maj:ts härliggjande skepp Lambet, dock utan någon synnerlig effect, allenaste en gång eller tre träffat skeppet, och såsom de icke tordes komma så när, at man dem vist med våra stycken kunde räcka, emedan Lambet låg så till, att det kunde ock någorlunda secunderas af blockhusen, lät jag intet svara dem, på det man icke onödigt förskjuter ammunitionen. Dessa fiendtlige skepp hafva idag ligget allt stilla här på reddan. Hvar ellers tillståndet är här uti *guarnisonen*, det hafver Eders Kongl. Maj:tt jag för detta underdånigst notificerat. Överste-lieutenant Drakenberg är intet ankommen och skall nu usvorligen kunna bringa sig igenom, med mindre han hafver fotfolk hos sig, hvilket på denne orten högnödigt är för de trånge vägar, berg, klippor och strömmor, som här alt för många äro och passeras skall. Nu nödigt denne beskaffenhet, så synes fuller bäst vara, dock under Eders Kongl. Maj:ts allernådigste (sic) *correction*, om E. Kongl. Maj:tt allernådigst behager, låta sjöledes *secunderas* denna orten med två eller tre örlogsskepp och två tusen knektar och nödiga munition; så hoppas man, att fienden